

«ЗДРАВНЕ» излиза три пѣти въ мѣсець: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му е за година десетъ лева въ България и двѣнайсетъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ направо до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ пощенскій записъ или бонъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ рѣдъ петитъ.

ЗДРАВНЕ

За вѣска напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за вѣснѣй рѣдъ. — За промѣняване адресетъ на спомоществователи се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтлина!

СЪДЪРЖАНИЕ: Гробищата. Отъ профессора А. И. Доброславинъ. — Вещества за вкусъ. — За леещката (край). Прев. В. Стойковъ. — Домашна аптечка. Отъ профессора Ф. Нуссбаумъ. — Слъсъ. — Отиовори. — Обявления. —

Гробищата¹⁾

Отъ профессора А. Доброславинъ.

Способитѣ на погребването, както въ старо време, тъй и сега, сѣ твърдѣ разнообразни. Струва се, че и третѣ стихии биле пособници въ погребението на мъртвитѣ, та и до сега това положение си остава същото; така, ний знаемъ, че има въздушно погребение: то се е практикувало по-напредъ, практикува се и сега въ малко развититѣ страни. Ний знаемъ, че много отъ дивитѣ племена правятъ въ горитѣ много високи чердаци, на тѣхъ турятъ своитѣ мъртви и оставятъ на птицитѣ да довършатъ по-нататъшното разрушение, което и безъ това се започва, благодарение разлаганieto на тканитѣ. При такова високо поставяне на труповетѣ не може да се распръсва такава голѣма воня, както ако бѣ ставало разлаганieto на повърхността на самата земя. Къмъ въздушното погребение трѣбва да отнесемъ и способътъ на изгарянieto, който се е практикувалъ въ старо време, както и сега, у нѣкои дивни народи, и който захваща да придобива все повече и повече защитници даже и у най много цивилизованиитѣ представители въ Европа. Що се отнася до водата, тя е служила и служи и до сега за погреб-

бение: безъ да говоримъ за Индуситѣ, които спущатъ своитѣ мъртви въ священната рѣка Гангъ, ний знаемъ, че на открито море идва случай та става нужда да се погребе човѣкъ, тогава спущатъ покойния въ морето, предварително като го обвиятъ въ платно и привържатъ на краката му нѣкаква тѣжина, за да може трупътъ да потъне. Колкото се отнася до почвата (земята), тя вѣкогажъ е изпълнявала, както и сега изпълнява, най често службата на погребението. Въ първитѣ времена на Римската империя било още въ обикновенностъ да се изгарятъ мъртвитѣ по подражанне на гръцкѣй обичай; но при началото на християнскѣй периодъ, Римлянитѣ вече преминаватъ къмъ погребване мъртвитѣ си въ земята, и отъ тогава происхожда и поговорката: *Sit bibi terra levis* (лега му пръстъ!)

Погребването въ земята се практикува по разни способи: или заравятъ труповетѣ въ земята да гниятъ, или пъкъ ги заравятъ за да се спазятъ непокътнати. За това послѣдното ний виждаме примѣръ въ старий Египетъ, гдѣто изваждали вжтрѣшноститѣ на труповетѣ, напълвали ги съ благовонни и съ предпазителни отъ гниенieto вещества, обвивали ги въ видъ на музми и, по тагъвъзи начинъ, ги запазвали за далечни времена. У новитѣ народи ний срѣщаме погребяване, по този същия начинъ, труповетѣ на нѣкои хора отъ по висшитѣ классове; така също и тѣхъ ги балзамирватъ и въ тагъвъзи видъ ги турятъ въ особни гробници. Послѣ, або земята служи за да способствува за съвършенното разрушение на човѣчскѣй организмъ, то за това избиратъ мѣ-

¹⁾ Проф. А. Доброславинъ. Гигиена. СПб. 1884, ч. II, стр. 432 и слѣд.

ста: или близо до жилищата си или близо до религиозното учреждение, или пъкъ избиратъ мѣста вънъ отъ града — нѣколко верста далечъ. Непосредствено близо до самото жилище погребватъ мъртвитѣ си и до сега още, напр. въ нѣкои провинции въ Персія. Изслѣдваніята на рускитѣ доктори, командировани въ Рещъ, показаха, че тамъ съществува страненъ обичай да погребватъ мъртвитѣ си предъ вратата на домътъ или на самиятъ дворъ, въ който покойникътъ сѣ живѣли. Не ще съмнѣние, че при топлина и влаженъ климатъ, почвата на Рещъ, както и на други персийски провинции, спомага за бързото разлагане, а при незначителната дълбочина, въ която заравятъ труповѣтъ, въздухътъ изъ двороветѣ става зловоненъ и на тая лоша воня сѣ разпрѣснатитѣ гнилостни вещества приписвахъ твърдѣ честитѣ появявания на чумата въ персийскитѣ области. Но ако погледнемъ и на самата Европа, то ще видимъ, че и тя не е отишла по-далеко отъ поменатитѣ персийски провинции, тъй като едва напоследъкъ, преди нѣколко години, въ Прусия и Германия се запрети погребението на мъртвитѣ въ двороветѣ на церковнитѣ сгради, а Иосифъ II, извѣстниятъ преобразователъ на Австрия, който издаде такъвъзи указъ, имѣ твърдѣ неприятни сблъсквания съ католическото духовенство, което фанатически защищаваше закоренялиятъ обичай. Ний знаемъ, че тѣзи закони, съ които се забранява погребението на мъртвитѣ вътрѣ въ градищата, макаръ и да сѣ въведени и въ други държави, но по нѣкои страни мѣнастиритѣ владѣятъ още съ това право и въ тѣхнитѣ дворове заравятъ мъртви, макаръ тия мѣнастири и да се намиратъ всредъ градътъ¹⁾. Даже названието на гробищата по нѣмски е Kirchhof, което значи *църковенъ дворъ*. Подобни гробища близо до църквитѣ въ Франция бидоха отдалечени вънъ отъ градищата въ крайтъ на минълото столѣтие. Отъ началото на настоящето столѣтие почти навсѣкъждѣ започнахъ да възставатъ противъ гробищата и

захващатъ да привождатъ различни ужасни разкази за гробищенското мѣстоположение. Тия разкази доказватъ вредата, която гробищата нанасятъ на населението, но тѣ не сѣ винаги за вѣрване. Всекога, когато хората разискватъ нѣкой въпросъ, съ прекаленитѣ си убѣждавания докарватъ го до голѣма крайностъ, догдѣ най послѣ този въпросъ, поставенъ на съвсѣмъ фантастическа почва, не се подложи подъ наблюденията на по-хладнокрѣвни изслѣдователи и догдѣ истината не се освободи отъ многобройнитѣ, на нийдѣ незачитани, предразсѣдци.

На старитѣ гробища приписвахъ такъвъ родъ сила, че ужъ лица, които сѣ биле близо до тѣхъ, и сѣ се допрѣли само съ ржцѣ до зданията, що сѣ наблизо до гробищата, заразявали се вече съ различни болѣсти и умирали. Доказвахъ, че при раскопаване гробовѣтъ на мъртви, умрѣли отъ шарка 70 или 80 години преди раскопаването, всичкитѣ присѣтствующи се разболявали отъ много силна шарка. Тѣй сѣщо доказвахъ, че труповната течностъ, която истича отъ гробовѣтъ, отроввала кладенцитѣ до толкова, щото достатъчно е само една глътка вода да глътне човѣкъ за да падне мъртавъ. Най послѣ доказвали сѣ нѣколко пѣти слѣдующето: че миазмитѣ, които се разпрѣсватъ изъ въздухътъ на близлежащитѣ махали, развиватъ въ тѣхъ и болѣзненность и смъртностъ, която значително надминава смъртността на всичкитѣ други махали. Но хора повече сериозни, като не намирахъ достатъчно основателни изслѣдвания по гробищния въпросъ, като допушчатъ разумѣва се, че обилната масса отъ гниющиятъ материалъ, който се намира въ всѣки гробища, не може да не влияе на околнитѣ жители, не рачихъ да се съгласятъ, че преувеличенитѣ разкази за вредата на гробищата сѣ всецѣло вѣрни. Слѣдователно, като глѣдаме съвършено безпристрастно на този въпросъ, трѣбва да признаемъ, че гробища, кои се държатъ лошо и небрежливо, дѣйствиелно могатъ да распространяватъ силна воня, както въ самитѣ гробища, тъй и въ цѣлата околностъ, но тази воня става само отъ това, че труповѣтъ не се закопаватъ на изискуемата дълбочина. Ако погреб-

¹⁾ Въ България, макаръ и да съществува законъ, който изрично забранява погребванетоъ близо до жилищата, въ много села мъртвитѣ се погребватъ въ церковнитѣ дворове, които се намиратъ близо до къщитѣ. Ред.

бенето се извършваше така както трѣбва, на дълбочина отъ три аршина и гробовѣтъ да се засипватъ и оправятъ, спорѣдъ както е необходимо, тогава ни най малка частъ отъ гниющиятъ материалъ не би проникнѣла въ атмосферата. Ако ли гробѣтъ се направи макаръ на урѣчената дълбочина, по ископанъ въ такава почва, която, спорѣдъ строенето си, дава възможностъ на въздухѣтъ и миризмѣтъ изъ гробѣтъ да отиватъ вѣнъ въ атмосферата, то вонята пакъ ще я има. На истина, въздухѣтъ на почвата се показва доста остъръ за чувствителното обоняние, но много пѣти ний твърдѣ преувеличаваме впечатлѣнията, които въздухѣтъ е причинилъ на обонянieto ни. Обикновено всѣко лошо нѣщо се усѣща много повече, отъ колкото всѣко добро, и ако нѣкои посѣтятъ нѣкой пѣтъ гробищата и усѣтятъ около нѣкой гробъ малко да понамирисва, изеднажъ затулятъ носъ и избѣгватъ, като се произнасятъ при това, че не се стояло чагъ отъ воня около тоя гробъ. *Дюшатле*, като рѣшавалъ въпросѣтъ до колко тази воня е вредна, отдавна още е доказвалъ, че миризмата, която се распрѣсва изъ грамадицѣтъ гробища отъ гниющитѣ трупове е безвредна. И освѣнъ това, ако поглѣднемъ на гробаритѣ, които постоянно чматъ работа съ гробовѣтъ, то ще видимъ, че тѣхнитѣ болѣсти не сѣ по-силни отъ болѣститѣ на другитѣ хора. Най послѣ, ако вземемъ лицата, които въ вториия курсъ на медицинския факултетъ прекарватъ времето си все надъ труповетѣ, или пъкъ профессоритѣ на анатомията, то ний ще видимъ, че тѣхното здравие по рѣдко пострадава въ голѣма степенъ, отъ колкото здравнето на другитѣ хора. На основание на това, що се каза по-горѣ, всичкитѣ страхувания, че гробищата могатъ да заразяватъ мѣстноститѣ сѣ крайно преувеличени.

Но ако не трѣбва да преувеличаваме опасността, то пъкъ не трѣбва безусловно да я отричаме, понеже знаемъ, че ако труповитѣ газове сѣ неостровни и безвредни, то възможно е та нѣкой умрѣлъ отъ заразителна болѣстъ, ако не е добръ заровенъ, то засидо съ гниющитѣ миризми може да се отдѣлятъ и частички отъ заразата, каквато напр. шарбата, която дълго време не изгубва

свойствата си. Не можемъ да се залагаме за сигурностъ, че ядѣтъ на сипаницата не ще премине презъ рохавата прѣстъ, тѣй както и за ядѣтъ на сибирската чума или на сопеливицата (мангафата). Слѣдователно, тука не вонята заслужва внимание, а заслужватъ тия заразителни вещества, които заразенія трупъ отдѣля и които не даватъ никаква воня. На това основание твърдѣ естествено е да се изисква доста голѣмо отдалечаванне на гробищата отъ жилищата ни.

(Слѣдва).

Вещества за вкусѣтъ.

Освѣнъ храната, която служи за поддържанне на живота, човѣка употребява още многобройни вещества за вкусъ само. Тѣхното значение се вижда явно вече отъ това наблюдение, че даже еднообразната питателна храна не ползува човѣка, но се изисква разнообразие на храната. Примѣри на вредното дѣйствие на еднообразната храна намираме по затворитѣ, болницитѣ и казармитѣ; то се показва даже върху много животни, които губятъ отъ тѣжнѣната си, ако се хранятъ все съ една и сѣща, макаръ и полезна храна (Мажанди и Рудневъ). Въ нѣмскитѣ затвори се е случвало, че затворницитѣ сѣ се отказвали отъ еднообразната храна и предпочитали да умиратъ отъ гладъ, отъ колкото да я приематъ.

Но на човѣка, за доброто му отхранване, не стига само разнообразие на полезната храна, но за него се изискватъ още вкусови вещества, които, безъ да иматъ каква годъ хранителностъ, възбуждатъ охота за ѣденіе или спомагатъ за по-доброто смиланне на храната. Вкусовитѣ вещества, както казва Ф о й т ѣ, дѣйствуватъ върху човѣка, както и замахването съ камшика въ въздуха — за животното: това замахване не дава нищо за организма и не уголѣмѣва силитѣ му, но щомъ се чуе фученіето отъ замаха на бича въ въздухѣтъ, коньтъ напруга силитѣ си, и върви по-силно и по-бърже. Доброславнитѣ сравнява значеніето на вкусовитѣ вещества съ ролята на смазване въ машината: то не дава сила, но отстранява препятствията на тріеніето.

Вкусовитѣ вещества придаватъ на ястията съблазнителни качества, възбуждатъ вкусъ и обоняние (подушване), отъ което се явява апетитѣ. По причина на остритѣ си и миризливи свойства, вкусовитѣ вещества съдѣйствуватъ и на храносмиланіето, като спомагатъ за отдѣляніето на стомашния сокъ и за дѣятелността на чрввата.

Оцетъ, лимонъ, портокалъ и други подобни спомагатъ на смиланнето съ своята киселина; пиперъ, хардалъ, хрѣнъ, инбиръ и проч. дѣйствуватъ чрезъ раздразнителнитъ си свойства. Въ много мѣста (както и въ България) употребяването на пипера има и предпазително значение срѣщу трѣската, тъй като пиперина, извлеченъ отъ пиперъ, добръ може да излѣкува тази болѣсть. Къмъ ароматическитъ вкусови вещества принадлежатъ: чесънъ, английскій пиперъ, канела, мушкатъ, мента, бѣзъ, майданосъ, празъ, лукъ, селина, рѣпича, копъръ и т. п. Други пъкъ вкусови вещества служатъ за възбуждане на нервитъ, като: кафе, чай, тютюнъ, алкоолъ (вино, ракия и проч.), а нѣкои вещества въ сѣщото време задържаватъ смилателната работа въ организма, което за нѣкои хора е вредно, а за други полезно. Съ една рѣчь, вкусовитъ вещества не сѣ роскошь, безъ която може да живѣе човѣкъ, но съставляватъ, за доброто му отхранване, една насѣщна потребностъ.

Колкото за избора на вкусовитъ вещества, то, както ги показва вече и названieto имъ, той зависи отъ вкуса за който справедливо се казва: *de gustibus non disputandum est* (върху вкуса не може да има споръ) и никакви специални правила не сѣ тука възможни. 0.

3 а лещенката.

Прев. В. Д. Стойковъ.

(Край).

Въ миналия брой казахме, че лещенката се наченва съ хрѣма. Причината на тая послѣдната, както и на кашлицата, е остро и силно възпаление на вътрѣшнитъ носови обвивки и на дихателнитъ канали.

При доброто течение на болѣстѣта, възпалението на носовитъ обвивки се прекъсва съ поблѣдняването на прищикитъ. А при тѣжкото ѣ течение, възпалението може да мине въ бѣлия дробъ, което, ако не се взематъ о време нуждитъ мѣрки, може да завлече болния въ гроба. Появяването на едно подобно усложнение въ бѣлия дробъ се узнава по слѣдующитъ бѣлѣзи: болния почнува да осѣща въ гърдитъ си колежъ или бодежъ, който се мѣсти постоянно ту на едната страна, ту на другата и се чувствува особенно тогава, когато въздѣхнемъ по-силничко. Освѣтъ това болния изхвърля изъ устата си храчки смѣсени съ кръвъ. Спаницата поблѣднява или пакъ се съвсѣмъ изгубва, а тѣлесната топлина въ това време се възвишава. Заедно съ това и общето състояние на болния става по-лошо и по-несносно; жаждата се усилва, правилността въ сѣния, както и апетита се изгубватъ. Болния почти презъ

цѣли нощи бѣлнува и постоянно му се бѣлва или повръща.

Причината на подобно усложнение на болѣстѣта по нѣкогажъ бива недоброто глѣдане на болния и настигването му още презъ първитъ дни на заболяването.

Лѣкуването на лещенката, както и това на другитъ заразителни болѣсти, се расподѣля на мѣрки предпазителни и чисто лѣкарски. Тѣй като хората болѣдуватъ отъ лещенка веднажъ презъ живота си и само въ изключителни случаи заболѣватъ и вторий пътъ, то предпазителнитъ мѣрки се взематъ само тогава, когато болѣстѣта е злосторна и достига до голѣми размѣри. При обикновенното и добро течение на лещенката, не трѣбва ѣ нѣма толкозъ нужда да отдѣляме болния отъ здравия и да го помѣщаваме въ болница или въ отдѣлна стая, още повече, че много по-добъръ и по-удобно е, щото дѣцата да ѣ прекаратъ едновременно.

Колкото се отнася до лѣкуване на лещенката, то по нѣмане на такова средство, съ помощта на което да може да се прекъсне болѣстѣта, когато и въ което време и да искаме, то най доброто е — цѣлесъобразното съдържане на болния и неговото добро глѣдане.

Стаята на болния не трѣбва да бѣде много топла; освѣтъ това тя трѣбва и да се пречиства често, даже всѣкдневно. Това послѣдното може да става, когато времето е хладовито, влажно, или пъкъ вѣтровито — чрезъ отваряне трѣбитъ на печката, а когато времето е добро, — чрезъ отваряне на прозорцитъ и вратата, като предварително се завиятъ добръ болнитъ. Тѣлото на болния трѣбва да се намазва веднажъ на день съ прѣсна сланина. Относително преобличанieto трѣбва да се държи слѣдующето правило: преди дрѣхата да се облѣче, тя трѣбва да се понатрѣе, а тази, която се снима, да се опере и провѣтри добръ на чистъ въздухъ. Предъ видъ заболѣването на очитъ и мѣчното имъ пренасяне свѣтлината, добръ е, щото въ стаята на болния да се пуска малко свѣтлина, за която цѣль трѣбва да се спускатъ пердетата на прозорцитъ.

Доклѣ тѣлесната топлина се продължава, болния трѣбва да се храни съ овесина чорба, съ бѣлъ чистъ хлѣбъ и млѣко; ако се появи запичане, то му се дава да пие отваръ отъ черни сливи, ябълки или отъ моркови. Слѣдъ свършването на огъня, болния може да почне да ѣде по-питателна храна: яйца (2 на день, ако болния е възрастенъ), мѣсо, рибена чорба, отваръ отъ грахъ и проч. Отъ питиетата се предпочита чая отъ малина. При оздравяването си, болнитъ не трѣбва да излизатъ изъ стаята си докѣл не се очисти кожата имъ добръ и кашлицата да ги остави съвършено. Зимно време тѣ, особенно дѣцата, трѣбва да простоятъ най

малко мѣсець и половина. Появяването на усложненията изисква и съответствующе глѣдanie, безъ да се обръща внимание върху течението на лещенката и безъ да се трудимъ за предизвикването на сипаница отново, когато се тя изгуби. При бодежътъ въ гърдитѣ и изхвъргването на храчки съ кръвъ, — признаци на възпаление въ бѣлня дробъ, — трѣбва да се туря на болното мѣсто съгрѣвающъ компрессъ¹⁾, който да се промѣня всѣки три часа. Това трѣбва да се прави непрекъснато 7 или 9 дня. Храната и питието трѣбва да бѣждатъ отъ тѣзи, които се предпочитатъ въ време на трѣската: малина, анасонъ, лай-лай-бучка. При испотяването на кожата, както и при появяването по нея струпи, болния трѣбва да се намазва съ прѣсенъ каймакъ или прѣсно масло, което се измива съ сапунъ два-три пѣти въ недѣлята. Като добро средство противъ течението на ушитѣ, носа и очитѣ се препорѣчва миението имъ съ трандафилова вода или пѣкъ съ бѣзова (половина чайна лъжичка на три чаши вода).

Всичкитѣ тѣзи усложнения на лещенката често се протакатъ нѣколко недѣли, което изисква безпрестанно промѣненіе на премивкитѣ, по 3—4 пѣти въ день, и само тогава може да се очаква добъръ исходъ.

Умаляването силитѣ у болния, въ който перодъ на болѣстѣта и да се яви, винаги показва на необходимостта да се подкрѣпятъ съ пийнуване по малко вино или ракии, което въ такива случаи никога не трѣбва да се отказва на болния.

Домашна аптечка.

Отъ проф. Ф. Нуссбаумъ.

(Продължение.)

Но въ селския животъ по-често ни се случва да имаме работа съ противоположното състояние т. е. съ диареята. Слѣдъ настиваніето, отъ наморюване на краката или погрѣшността въ диетата често се появява сюржонлюкъ (диарея). Въ повечето случаи тя преминува бързо, ако болния си легне на постелата, ако се задоволява, безъ да се глѣда на апетита, съ каквато и да е супица, рохаво яйце и малка порция стоплено червено вино. Ако съществува твърдъ силна жажда и потребност отъ студена вода, то можемъ, безъ да ни е страхъ, да даваме слѣдъ всѣкий четвъртъ часъ по едно парченце ледъ или по двѣ лъжичи ледяна вода.

И само когато диареята не отстъпва на това правило, или когато работата не позволява да се лежи на постелата, тогава може да се при-

бѣгне къмъ запаснитѣ афионени прахове; възрастнъ човѣкъ може да вземе $\frac{1}{4}$ такъвъ прахъ, а дѣте, по-младо отъ 10 години, $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$, или даже $\frac{1}{10}$ частъ отъ праха. Въ всѣкий случай по е добръ да се минуваме безъ афионъ и да се стараемъ да надвиемъ на болѣстѣта съ лежанне въ постелата и съ правилна диета.

Въ нѣкои семейства е прието за правило, при всѣка болѣстъ отъ настинка, да даватъ нѣкое испотително питие и въобще да причинятъ силно испотяване; но азъ не би съвѣтвалъ да се прави това. Азъ не съмъ виждалъ нищо добро отъ искусственно причинено испотяване при остри болѣсти. При подобни болѣсти напълно е достатъчно тази дѣятелност на кожата, която става отъ лежаніето въ постелата.

У дѣцата при всѣко нерасположение се явява лесно и главоболіе, болка въ ушитѣ, гърлото и жабитѣ; и затова считамъ за нужно да спомѣня нѣколко думи за тѣзи работи.

Ако главата гори, то трѣбва да туриме студени компреси или кисия съ ледъ. Ако ли главата е студена, както това се случва при нервното главоболіе слѣдъ извѣстни напругания, то помага стѣганіето на главата съ сухи кърпи. При жабни и ушии болки никога не трѣбва да налагаме студени компреси, а трѣбва да вземемъ суха стоплена кърпа, защото жабитѣ и ушитѣ злѣ понасятъ влажни студъ.

Ако останалитѣ условия сѣ съблюдени както трѣбва, ако краката сѣ топли и нѣма запичаніе, то съ проста топла кърпича можемъ да надвиемъ на жабната и ушината болка. Ако жабна е добръ изгилъ, то го очистятъ съ памучено топче, испълнитъ го съ друго — също такава топче, но малко намокрено (а не напито) съ силнъ растворъ отъ карболовата киселина, която имаме подъ ръцѣ; отгоръ надъ памука залѣпятъ едно търкалце отъ восѣкъ, за да не може киселината да опари языка. За болното ухо е тѣй също полезно да го запушимъ съ малко памукъ или още по-добръ съ овча вълна, намокрена съ нѣколко капки топло бадемово или прованско масло. Ако съ тѣзи средства не сполучимъ да успокоимъ болката, поне за да можемъ да заспимъ, то трѣбва да си послужимъ тогава съ праховетѣ отъ морфенна.

Възрастния може да вземе $\frac{1}{4}$ прахъ на една лъжича вода и, ако слѣдъ единъ часъ болката не премине, то да вземъ и втората половина. Но на дѣца по-млади отъ 10 години даватъ $\frac{1}{8}$, а на дѣца по-млади отъ 5 години даватъ $\frac{1}{16}$ отъ такъвъ прахъ. Но на всѣкий случай е по-добръ да мислимъ безъ такова сериозно средство, защото всичкитѣ тѣзи лѣкарства всѣкога оставятъ слѣдъ себе си извѣстни послѣдствия. Или апетита се изгубва за 2—3 дня, или се явява главоболіе съ погнусяване и повръщанне, или силно запичаніе, което се продължава нѣколко дена.

¹⁾ Гл. «Здравне», 1885 г., стр. 22.

Но много пъти болката е тъй мъчителна, щото за да се избегнемъ отъ нея можемъ да си послужимъ и съ тѣзи неприятни лѣкарства.

VI.

При въикашнитѣ хирургически болѣсти, които сѫ достъпни за окото и за осязанието, ний често можемъ да си спомогнемъ и безъ да викаме доктора; но и тукъ измѣрването на температурата се явява твърдѣ важно за оцѣняване съществуващата опасностъ, и ако при хирургическитѣ болѣсти, — при ранитѣ, натѣртванията и т. н. — термометра показва 39,0—40,0, то е необходимо да търсимъ добръ докторъ, защото такава висока температура показва, че има безсъмнѣнна опасностъ отъ значително разстройство на общото състояние. Или е произвѣзло разложение, гниение, което заключава въ себе си голѣма опасностъ за живота, или условинта на ранитѣ сѫ такива, каквито не трѣбва да бѣждатъ, напр. гноя не може да си намѣри пътъ да излѣзе, и трѣбва да се опѣти искусствено отъ опитна ръка, или нѣйждъ се е загнилъ и трѣбва да го накараме да излѣзе и т. н.

Но ако температурата е успокоителна, т. е. не задава голѣмъ страхъ, то въ селския животъ можемъ лесно да си спомогнемъ въ много случаи. При всѣка рана, каквато и да е била, и отъ каквото да е станала, — отъ порѣзване, натѣртване, изгаряние, избухване, одраскване, убождане и т. н. — преди всичко трѣбва добръ да изнемемъ раната съ слабъ растворъ отъ карболова кислота (супена лъжица отъ киселината на $\frac{1}{2}$ ибрикъ вода). Съ сѣщия растворъ нацвасватъ и платненитѣ части съ които покриватъ раната. Зематъ чисто, вѣто платно, добръ го изцѣждатъ отъ този растворъ и обвиватъ съ него раната, краищата на която трѣбва по възможностъ да бѣждатъ сближени по между си. Отгорѣ налагатъ такова парче гутаперчева (каучукова) книга, щото тя да може да закрие съвършено залѣпенитѣ платнени части.

Повредената частъ трѣбва да бѣде всѣкога издигната, но по никакъвъ начинъ да не бѣде наведена на долу, защото послѣдното положение причинява болка, и много пъти — кръвотечение. Малкитѣ рани почти сѫ неизбѣжни въ домашния животъ, съ хилидитѣ се излѣкуватъ при таково цѣрение. Превръзката промѣнятъ чрезъ всѣки 24 часа и слѣдъ 5—6 дѣня всичко зараства. Почти всѣко семейство си има въ запасъ какъвъ да е пластиръ или масъ за въ случай на нѣкое леко повреждане. Но едва ли може да бѣде нѣщо по-добро отъ влажния карболовъ компресъ, покритъ отъ горѣ съ гутаперчова книга, защото даже при сериозни рани, които по-послѣ може да се нуждаятъ отъ помощта на доктора, всѣкий хирургъ ще се

задоволи много отъ такова предварително лѣкувание.

Ако при каквото и да е нараняване тече силно кръвъ, то това мѣсто го стисватъ за нѣколко минути съ краищата на прѣститѣ и послѣ, когато кръвта се сирѣ, обвиватъ яко раната. Ако кръвотечението е до толкова силно, щото непремѣнно трѣбва да се повика докторъ, то и тогава, до пристиганнето на послѣдния, нищо не може тъй вѣрно да ни запази отъ истичанieto на кръвта, отъ колкото стисканнето на раната съ прѣсти.

Вмѣсто съ прѣсти можемъ да натиснемъ на раната съ нѣкоя монета или съ едно парче гѣба. Твърдѣ вреденъ навикъ е да навиваме на кръвотечнитѣ рани дебели платнени кърпи. Платното попива кръвъ и вмѣсто да спре кръвотечението, то извлѣча голѣмо количество кръвъ.

Нѣкои хора не могатъ да глѣдатъ кръвта и тѣмъ имъ е достатъчно да се дращятъ до кръвъ, щото да се лишатъ отъ чувствата си. Много хора при падатъ даже при такива повреждания, при които кръвта пакъ не се показва.

Въ подобни случаи преди всичко трѣбва спокойствие и студена вода. Турятъ ранения на постелата, напрѣсватъ му лицето съ студена вода и го отриватъ съ оцетъ, даватъ му да помирне малко спленъ оцетъ, или още по-добръ английска солъ за смъркане, ако се намира. Нѣколко глѣтки прѣсна вода, и слѣдъ това двѣ лъжици вино или ракия е тъй сѣщо полезно за подобни хора.

VII.

Особенъ страхъ възбужда обикновено ухапването на куче, особено когато не знаемъ здраво ли е кучето или не; но трѣбва да забѣлѣжимъ, че даже ухапването на здраво куче много пъти влече слѣдъ себе си найужасни послѣдствия. Ни едно животно не поврежда тъй човѣка, както кучето. Само въ Германия умиратъ всѣка година повече отъ 120 души отъ кучешкия бѣсъ, който до днешно време не може още съвършено да се излѣкува. Най умнитѣ кучета по нѣкога не разбиратъ отъ шегѣ и ухапватъ. Презъ 1880 година азъ съмъ ималъ на излѣкуване въ болницата и въ частна практика 47 случая отъ кучешки ухапвания. Въ това число имаше 20 случая, гдѣто кучетата ухапали своя собственъ господаръ, 22 случая — ухапани членове на семейството, и 5 души умрѣли отъ страшна смъртъ. Кое друго животно, пятамъ, може да вреди на човѣка? Най разумното е, щото слѣдъ ухапването силно да свържемъ ухапаната частъ съ кърпа или връвъ, за да не може слюмени ядъ да отиде въ сърдцето, и да може истеглѣната кръвъ да измие раната. Въ тѣзи мѣста, гдѣто не могатъ да се стѣгнатъ, трѣбва да се опита да изсмучимъ раната съ помощта на

фелдженче, което се нагрѣва отъ вътрѣ съ запалена книга (буйнусъ). Послѣ зематъ малко тесникъ или фурчица, намокритъ я въ карболова киселина и бързо отриватъ съ нея раната. Послѣ растварятъ една супена лъжица карболова киселина въ $\frac{1}{2}$ ибрикъ вода и намокритъ съ този растворъ една кърпича, исцѣждатъ я и обвиватъ съ нея раната, като наложатъ отъ горѣ голѣмо парче гутаперчова книга. Но ако се забѣлѣзва поне най малкъ признакъ отъ възбуждене, то трѣбва скоро да пратимъ за доктора. Кучешкитѣ ухапвания принадлежатъ къмъ най опаснитѣ повреждания.

(Слѣдва.)

СМѢСЬ.

≡ Ефектно самоубийство. Фуадъ Бей, 30-годишенъ турскій публицистъ, който, спорѣдъ цариградскитѣ вѣстници, билъ придобилъ вече извѣстность, тѣзи дни се е самоубилъ по единъ твърдъ ефектенъ начинъ. Въ 9 часа вечерята той се е заключилъ въ стаята си и написалъ нѣколко писма (до полицията и приятелитѣ си), въ които обидилъ желанието да свърши съ живота си. Слѣдъ това той си направилъ подъ кожата църкания съ анестезическо средство кокантъ и си отворилъ на 4 мѣста артерията на рѣката; но като не се задоволилъ съ това, Фуадъ Бей още порѣзалъ гърлото си. Въ това време когато текла кръвта, самоубийцата сѣдналъ да описва още впечатлѣнията си. Въ единъ часа ношемъ се почува виканieto му и, като отворили портата, намѣрили го още живъ, но слѣдъ малко време той се поминалъ. Отъ писмата се вижда, че той ималъ страхъ за да не стане лудъ (въ семейството му имало луди) и, като нѣмалъ средства да се лѣкува, той е предпочелъ да си скрати живота. Логиката на единъ лудъ!

÷ Мраморната статуя на милсердната сестра Доротея Петтисонъ. Въ Англия наскоро е турена първата, послѣ кралевската, мраморна статуя на «сестра Дора», както обикновено съ наричали Доротея Петтисонъ, която въ продължение на 12 години се грижила за болнитѣ въ болницата, основана отъ нея слѣдъ сипкавата епидемия въ 1868 г. Статуята е турена на сборната площадь въ Уолсалъ (Wallsall). Статуята струва до 20,000 рубли, отъ които по-голямата частъ съ приношенята (подарѣци) на бѣднитѣ.

И Профессора Bortholow разказва за оригинални способъ на лѣкуванието, къмъ който (способъ) прибѣгвалъ единъ войникъ, който страдалъ отъ запичанне. Той всекоги носилъ у себѣ си крушумъ (отъ пушка), който поглѣщалъ, когато запичането се усилвало; съ туй той предизвиквалъ

у себѣ си разслабление. Крушума излизалъ съ изпразненята и се пазялъ за понататами употребление. («Врачъ», 1886, № 46.)

○ Д-ръ Nivison описва единъ случай на съживяване три прѣста. Тѣ биле откъснати отъ удара на една брадва у едно 7 годишно момченце и престояли три часа на снѣга. Н. внимателно ги прилѣпилъ на дланѣта и ги привързалъ. Прѣститѣ зараснали тѣй добръ, щото момченцето отъ послѣ можело да работи съ тѣхъ. («Врачъ», 1886 г., № 46.)

≡ Человѣкъ-Протей. Извѣстний французскій натуралистъ Катрѣажъ е произвелъ неотдавна изслѣдованне надъ нѣкой-си Симеонъ Егюе, родомъ отъ Провансъ, трийсетгодишенъ человекъ, който представлявалъ невидено досега крайне любопитно явление. Този человекъ, който самъ се нарича Протей, обладава, благодарение на особеннитѣ свойства на мускулатурата и нервната му система, необикновена способность на превръщанне. Тѣй, той прави произволно тѣлото си по-твърдо отъ камѣкъ и ако се удари по стомахътъ, то послѣдний издава глухи звукове като твърдо тѣло; произволно съкращава вътрѣшноститѣ си, които се свиватъ въ доволно голѣма топка и послѣ ги прави да се движатъ по всичкитѣ направления въ коремната си празнина, при това може да ги искаква напредъ, отъ което става двойно дебелъ, или ги оттѣгля на вътрѣ и заприличва на скелетъ. Освѣнъ това С. Егюе обладава способността силно да растига тѣлото си, като избображава человекъ, когото раскѣсватъ или бѣсятъ; при това лицею му става блѣдно като на мъртвецъ. Но най забѣлѣжителното е това, че този субектъ, съ помощта на силно съкращение на мускулитѣ, произволно спира кръвообращението ту въ дѣзната, ту въ глѣвата частъ на тѣлото си. Причината на подобенъ родъ рѣдки явления Катрѣажъ обяснява съ аномалното и хипертрофическо развитие на мускулната му система, развитие получено отъ постоянни усиленни упражнения. («Нива», 1886, № 46.)

± Наскоро въ Варшава е възбудено слѣдствие противъ една баба, обвинена въ размѣна на дѣца: въ една къща тя едновременно бабувала на двѣ жени, дѣто мѣждъ на едната жена ѝ казалъ, че въ случай, че му се роди синъ, ще ѝ даде три рубли, а въ случай дѣщеря — една рубла. Случило се тѣй, щото този, който желалъ синъ, родилъ му се дѣщеря, а въ другото семейство — синъ. Бабата размѣнила дѣцата. Майката на мѣжката рожба положително заявила, че тя е родила не момиче, а момче. Слѣдствието потвърдило обвинението върху бабата. («Врачъ», 1886 г. № 45.)

○ Най знаменития отъ французскитѣ физиолози — Сl. Bernard — въ началото на своята дѣятельность много търпѣлъ отъ съвременникитѣ

си. Но въ втората половина на своята дѣятелностъ той станалъ жертва на семейни раздори поради кланието животни. Жената му настоятелно искала, щото той да напусне опититѣ надъ животни; но, като не сполучила, тя, найсетѣ, го напуснала, като взела съ себѣ си и дѣцата! Слѣдъ смъртта на великия физиологъ, дѣщеритѣ му се турили на чело на една агитация противъ кланието животни и сѣка година изживяватъ до 20,000 франка за тази недостойна агитация (въ която, за срамъ, зематъ участие и двѣ докторици). Но туй е още нищо. Въ народа се разпространяватъ картини, на които се изображаватъ среденѣковни мѣки; но и тукъ дѣщеритѣ привождатъ рисунки отъ опититѣ на баща си, като доказватъ, че кланието животни не се отличава отъ мѣкитѣ! И тѣй, учения, който е посвѣтилъ всички свой славенъ животъ за изслѣдванieto общитѣ въпроси на медицината, туря се отъ собственитѣ си чада на една дѣска съ желатинѣ. («Врачъ», 1886 г., № 45.)

ОТГОВОРИ.

Читалище, Ески-Джумая; Ц. М., Ломъ; Н. С., Медвѣнь; Читалище, Ломъ и „Надежда“, Търново: добръ, но побързайте съ изпълнение на обещанията си, защото знаете правилото ни.

Г-ну С., Рахово. Върху пързата помощъ при апоплексия в. „Здравие“, 1886 г., стр. 190. — Бона сме получили.

Читалище въ С. За едно читалище по-лесно е да плати малкия абонаментъ за „Здравие“, отъ колкото за редакцията да го праша даромъ. Редакцията, при скромнитѣ си средства, прави вече доста жертви.

Г-ну П. въ Т. Вѣсто телеграммата, по-добръ би сторили да проводите абонамента и точенъ адресъ. Ще чакаме.

Г-ну № 106, Етрополе. 1) Значението на лимоня, портокала, кафето и чая е като на вкусови вещества (в. наст. брой); 2) липовия цвѣтъ се употребява като испотително средство; да се употребява вѣсто чай — не може да се препорѣча, освѣтъ че и вкуса му не е до толкова добръ; 3) кой захаръ да се употребява е работна на вкуса; който обича по-сладкий, ще употребява руский захаръ.

Г-ну № 177, Силистра. Върху привичното запичанне има подробно въ „Здравие“, 1886 г., стр. 165. — Адреса е вече напечатанъ и може да се промѣни само слѣдъ доставяннето на 40 стот.

Г-ну П. Х., Казанлъжъ. Първитѣ два броя, заедно съ квитанцията № 231, съ пратени въ Стара-Загора на Вашъ адресъ; сега ги испратихме за вторий пътъ.

Г-ну З. Н., Татаръ-Пазарджикъ. Първитѣ броеве проводихме заедно съ квитанцията подъ № 203; сега ги пращаме вторий пътъ.

Г-ну С., Стара-Загора. Благодаримъ, но каквото имате събрано — пратете по-скоро.

Г-ну Я. К., Радомиръ. Заочното лѣкуване е безполезно и ний никогажъ не се завземаме да лѣкуваме заочно.

Г-ну И. А., Ломъ. За гърлоболне (дифтеритъ) има въ „Здравие“, 1886 г.

ОБЯВЛЕНИЯ.

3-й годъ

изданія ежемѣсячнаго одонтологического
журнала

„ЗУБОВРАЧЕВНЫЙ ВѢСТНИКЪ“

для врачей и дантистовъ

Издав. А. И. Сипицынымъ подъ ред. В. В. Аболенскаго.

Журналъ будетъ выходить въ 1887 году по той же программѣ и въ томъ же размѣрѣ какъ и въ предъидущихъ годахъ, при чемъ будетъ обращено особенное внимание на увеличеніе и улучшеніе помѣщаемыхъ рисунковъ, которые будутъ по преимуществу заказываемы заграницей.

Цѣна за 1887 г. 6 р. с. съ пересылкой и доставкой. Оставшіеся въ ограниченномъ количествѣ экземпляры за 1885 и 86 годы уступаются за 9 р.; при подпискѣ же на всѣ три года 14 р. съ пересылкою.

Подписка принимается издателемъ А. И. Сипицынымъ, С.-Петербургъ, Невскій, 75—2.

Продължава се подписката

за абониране на вѣстникъ

„З Д Р А В И Е“

презъ 1887 година.

III година. Излазя въ г. Варна, 3 пѣти въ мѣсеца.

Всичкиѣ абонати, които предплатятъ за цѣлата година, ще получатъ, като подарѣкъ, по единъ термометръ.

Цѣната за година е десетъ лева. Допуща се предплата и за ½ година, но подарѣкка се испраща слѣдъ получаването на втората половина отъ абонамента. За ученицитѣ и долнитѣ воински чинове цѣната се намалява до осемъ лева за годината съ подарѣкка. Порѣчки безъ предплата не се приематъ въ внимание.